ŞTEFAN GRABINSKI
(1887-1936)

LINIA MOARTĂ
Traducere de DUMITRU ŢEPENEAG

Trenul de persoane care mergea la Gron într-o seară de toamnă era ticsit. În compartimente era o asemenea zăpuşeală că te sufocai. Lipsa de loc ştersese diferenţele dintre clase. Stăteai în picioare sau jos în funcţie de noroc şi de legea celui mai tare. Deasupra haosului de capete, lumina fadă şi tremurătoare a lămpilor lumina slab chipurile obosite şi brăzdate de riduri. Duhoarea acră a fumului de ţigară se înălţa în aer, dâra sa cenuşie se întindea de-a lungul culoarului, forma rotocoale în intrândul ferestrelor. Călătorii aţipeau, legănaţi de ciocănitul monoton, ritmul uniform al roţilor. Compartimente întregi erau cuprinse de somn. Tac… tac… tac… tac… tac… tac…

Cu toate acestea, unul din compartimentele de clasa a treia, din al cincilea vagon numărând de la coada trenului, nu se supunea atmosferei generale. Atenţia pasagerilor era îndreptată asupra unui omuleţ în uniformă de feroviar cu grad inferior, care povestea cu înflăcărare ceva, subliniindu-şi cuvintele prin gesturi plastice şi expresive. Ascultătorii strânşi în jurul său nu-l slăbeau din ochi; unii din ei se ridicau de pe banchetele mai îndepărtate şi se apropiau să-l audă mai bine; câţiva curioşi vârau capul prin uşile compartimentelor vecine.

Feroviarul vorbea. Capul său mare, inform, părul zburlit, se mişcau ciudat, în ritmul tresăltărilor trenului, care făceau să pâlpâie lumina palidă a lămpilor. Faţa lată, asimetrică, spartă de-a lungul curbei neregulate a nasului, pălea sau se înroşea şi ea, după cum îi bătea inima: o faţă neobişnuită, de fanatic. Un gând ascuns cu încăpăţânare, nutrit de ani şi ani de zile, făcea să-i strălucească privirea, ce-i aluneca distrată peste auditoriu. Şi totuşi omul acesta părea din când în când frumos. Atunci, cocoaşa parcă-i dispărea, ca şi urâţenia trăsăturilor; ochii, beţi de inspiraţie, aveau o sclipire albastră de safir, şi din corpul său de pitic emana un entuziasm nobil şi care te captiva. Curând însă transfigurarea aceasta se ofilea, se estompa, şi în mijlocul ascultătorilor se afla un mic palavragiu în bluză de feroviar

amuzant, desigur, dar monstruos de urât.

Profesorul Ryszpans, înalt şi subţire, în costum cenuşiu-deschis şi purtând monoclu, traversă discret cercul ascultătorilor atenţi, se opri brusc şi-l privi pe povestitor. Ceva îl intrigase, o frază rostită de cocoşat îl ţintuise locului. Se sprijini în coate de bara de fier a peretelui, îşi înşurubă monoclul şi ascultă.

— Da, doamnelor şi domnilor, continuă feroviarul, de câtva timp se întâmplă din ce în ce mai des evenimente misterioase în viaţa căilor ferate. Toate acestea par să aibă un scop, tind spre ceva cu o logică de fier.

Tăcu câteva clipe, scutură cenuşa din pipă şi întrebă:

— Nimeni dintre dumneavoastră n-a auzit vreodată vorbindu-se de „vagonul râsului”?

— Într-adevăr – se amestecă profesorul în discuţie – am aflat din jurnale acum un an, dar era cam vag, nu i-am dat nicio atenţie: povestea părea să fie o gogoaşă de-a ziariştilor.

— Dar nicidecum, domnule! strigă cu violenţă feroviarul întorcându-se către interlocutorul său. Frumoasă gogoaşă! E adevărul gol-goluţ dovedit prin depoziţiile martorilor oculari. Am stat de vorbă cu oamenii care călătoriseră în vagonul acela. Fiecare din ei fusese bolnav timp de o săptămână.

— Povesteşte-ne-o pe larg, se auziră câteva voci, istoria asta atât de ciudată!

— Nu atât de ciudată cât amuzantă, rectifică piticul scuturându-şi coama de leu. Iat-o în câteva cuvinte: acum un an, un vagon poznaş se introdusese printre tovarăşii săi solizi şi serioşi; îşi făcu glumele timp de două săptămâni pe liniile căilor ferate, spre bucuria sau nemulţumirea oamenilor. Poznele lui erau cam suspecte; uneori erau de-a dreptul răutăcioase. Oricine intra în vagonul acela era imediat cuprins de-un acces de bună dispoziţie care se transforma într-o veselie nesăbuită. Ca sub influenţa gazelor hilariante, oamenii izbucneau în râs fără niciun motiv, se ţineau de burtă, se frângeau de mijloc plângând cu lacrimi de crocodil; la urmă râsul căpăta un caracter paroxistic: călătorii plângeau cu lacrimi de bucurie diavolească, se zvârcoleau în nişte convulsii de nepotolit, se zvârleau de pereţi ca nişte turbaţi şi scoteau strigăte de animale, făcând spume la gură. La fiecare staţie aproape trebuia să scoţi afară câţiva dintre aceşti nefericiţi norocoşi, de teamă să nu explodeze pur şi simplu de

râs.

— Cum au reacţionat autorităţile căilor ferate? întrebă, profitând de-o întrerupere, inginerul Znieslawski, un bărbat solid şi îndesat, cu trăsături energice.

— La început domnii aceia au crezut că e vorba de-o contagiune psihică, pe care un pasager o transmisese celorlalţi. Dar cum asemenea cazuri începeau să se producă zilnic şi mereu în acelaşi vagon, unul din medicii de la direcţia căilor ferate a avut o idee genială. Diagnosticul lui era că un microb al râsului îşi alesese vagonul acela drept domiciliu; îl boteză în mare grabă *bacillus ridiculentus* sau *bacillus gelasticus primitivus* şi ordonă dezinfectarea imediată a vagonului contaminat.

— Ha, ha, ha! hohoti vecinul strălucitorului vorbitor, un medic din Varşovia, cuprins de interes profesional.

— Sunt curios să aflu ce fel de dezinfectant a folosit. Lysol sau Carbol?

— Vă înşelaţi, domnule, niciunul din acelea. A stropit vagonul de la acoperiş şi până la şine cu o mixtură specială, inventată ad-hoc de medicul respectiv: o numise *lacryma tristis,* adică „lacrima celui trist”!

— Hi, hi, hi! se sufocă o doamnă într-un colţ. Sunteţi formidabil! Hi, hi, hi! Lacrima celui trist!

— Da, buna mea doamnă, continuă cocoşatul, impasibil, căci îndată ce-au pus din nou în mişcare vagonul convalescent, mai mulţi călători s-au sinucis în el trăgându-şi un glonte de revolver în cap. Experienţele se răzbună, doamnă, trase el concluzia clătinând trist din cap. În asemenea cazuri, procedeele prea radicale sunt primejdioase.

Se lăsă o scurtă tăcere.

— După mai multe luni, continuă funcţionarul, se răspândiseră prin ţară ştiri alarmante în legătură cu apariţia unui pretins „vagon transformator” – *carrus transformam* – numit astfel de către un filolog, se pare, una din victimele noii epidemii. Într-o bună zi s-au observat nişte schimbări curioase în înfăţişarea unor călători care se suiseră în vagonul fatal. Astfel, familiile adunate la gară pentru a-i primi pe-ai lor nu-i puteau recunoaşte în indivizii care salutau cu atâta căldură la sosire. Doamna K., nevasta judecătorului, o brunetă tânără şi drăguţă, respingea îngrozită un domn gras şi chel care se încăpăţâna s-o convingă că e soţul ei. Domnişoara W., o încântătoare blondă de optsprezece ani, era cuprinsă de convulsii în braţele unui moşneag artritic, alb ca zăpada, care, cu un buchet de azalee în mână, i se

prezentă drept logodnicul ei. Şi dimpotrivă, doamna Z., o doamnă destul de coaptă, avu plăcuta surpriză de a găsi lângă ea un bărbat tânăr, întinerit ca prin minune cu patruzeci de ani, soţul ei, judecător la Curtea de apel. În oraş ştirea asta făcuse mare vâlvă: nu se mai vorbea de nimic altceva decât de metamorfozele misterioase. O lună mai târziu, din nou senzaţie: doamnele şi domnii vrăjiţi şi-au regăsit treptat înfăţişarea dinainte, au reintrat în pielea pe care le-o dăduse destinul.

— Şi de data asta se dezinfectase vagonul? întrebă o doamnă, foarte curioasă.

— Nu, doamnă, se neglijase această precauţie. Dimpotrivă, direcţia acordase acestui vagon o solicitudine excepţională, căci se observase că societatea căilor ferate putea să scoată nişte beneficii considerabile. Începuse chiar să tipărească bilete de intrare speciale, care permiteau accesul în acest vagon miraculos; au fost numite „biletele de transformare". Firește, lumea se bătea pe ele, în primul rând batalioanele de cucoane în vârstă, de văduve urâte şi de domnişoare bătrâne. Aceste candidate făceau cu bună ştiinţă să urce preţurile, plătindu-le de trei sau patru ori mai scump, încercând să corupă funcţionarii, controlorii şi chiar hamalii. În vagon, în faţa şi dedesubtul lui, se petreceau scene dramatice, care de multe ori degenerau în bătăi sângeroase. Câteva doamne bătrâne şi-au pierdut şi viaţa în aceste bătălii. Acest îngrozitor exemplu nu le-a răcit dorinţa de a întineri şi masacrele se ţineau lanţ. Până la urmă, însuşi miraculosul vagon a pus capăt acestei aventuri. După o activitate transformatoare de două săptămâni, şi-a pierdut pe neaşteptate ciudata putere. Gările îşi recăpătară aspectul obişnuit şi mulţimea de bătrâne şi bătrâni dezlănţuiţi se retrase în liniştea căminelor.

Tăcu şi, în mijlocul vacarmului de voci, glume şi râsete declanşate de povestirea sa, se făcu nevăzut, părăsind pe furiş compartimentul.

Ryszpians îl urmă ca o umbră. Feroviarul ăsta cu bluza peticită la coate îl interesa; se exprima mai corect decât un erudit; un misterios curent de simpatie îl atrăgea spre el. Se îndreptă cu iuţeală în direcţia infirmului.

Pe culoarul primelor clase îl atinse uşor pe umăr.

— Iartă-mă. Putem avea o scurtă discuţie?

Cocoşatul zâmbi, mulţumit.

— Cu plăcere. Am să vă şi arăt un loc unde putem vorbi

nestingheriţi. Cunosc foarte bine vagonul ăsta.

Şi luându-l cu el pe profesor, o coti la stânga; acolo, şirul de compartimente îngustându-se, se transforma într-un culoar care ducea către o platformă. Aceasta era neobişnuit de goală. Feroviarul arătă tovarăşului său peretele despărţitor al ultimului compartiment.

— Vedeţi umflătura aceea mică de acolo? E o broască mascată; o ascunzătoare pentru stăpânii căilor ferate în cazuri excepţionale. Haideţi s-o vedem mai de aproape.

Dădu la o parte placa, scoase din buzunar o cheie de controlor şi o vârî în broască. Atunci apăru un stor de oţel care se rulă, şi în spatele lui un compartiment minuscul, luxos mobilat.

— Intraţi, vă rog, îl încurajă feroviarul.

O clipă mai târziu se aflau aşezaţi pe perne confortabile şi storul coborât îi ocrotea de zgomotul şi colcăiala de afară.

Funcţionarul îi aruncă profesorului o privire interogativă. Acesta nu se grăbi cu întrebările. Îşi încruntă sprâncenele, îşi înşurubă monoclul, chibzui, şi după o clipă începu, fără să-l privească pe celălalt:

— Am fost izbit de contrastul dintre întâmplările umoristice pe care le-aţi povestit adineauri şi seriozitatea celor de mai înainte. După câte îmi amintesc, aţi spus că în ultimul timp s-au petrecut nişte fenomene misterioase, care păreau să tindă către un scop necunoscut. Dacă am înţeles eu bine după tonul discursului dumneavoastră, aţi vorbit foarte serios; am avut impresia ca socotiţi aceste scopuri tulburătoare, ba chiar revoluţionare…

Faţa cocoşatului se lumină de un surâs enigmatic.

— Şi nu v-aţi înşelat… Acest contrast va dispare dacă acceptăm că acele fenomene „vesele" sunt o provocare, un preludiu în vederea altor scopuri mai adânci, o tentativă a unor forţe care se eliberează de o energie necunoscută.

— *All right!* murmură profesorul. *Du sublime au ridicule il n'y a cu'un pas1.* Bănuisem. Altfel n-aş fi început această discuţie.

— Sunteţi o rară excepţie; până acum n-am găsit în tren decât şapte persoane în total care au arătat o înţelegere mai aprofundată pentru aceste fapte, gata să se înfunde în labirintul consecinţelor lor. Poate că aţi vrea să fiţi cel de-al optulea voluntar.

---

[1] De la sublim la ridicol nu e decât un pas

— Asta va depinde de numărul şi calitatea explicaţiilor pe care mi le veţi da.

— Evident. Pentru asta sunt aici. În primul rând, trebuie să ştiţi că vagoanele misterioase sunt venite direct de pe linia moartă.

— Adică?

— Adică, înainte de a fi puse în circulaţie, au fost adăpostite mult timp pe această linie şi au respirat atmosfera specifică de acolo.

— Nu înţeleg. Mai întâi, ce-i aceea o linie moartă?

— O porţiune de cale ferată secundară, dispreţuită, o ramificaţie solitară care se întinde pe cincizeci până la o sută de metri, fără ieşire, închisă de-un taluz, astupată de-un rambleu, asemeni unei ramuri uscate dintr-un arbore, unui ciot al unei mâini rănite…

Cuvintele feroviarului erau impregnate de un profund şi tragic lirism. Profesorul îl privi, uimit.

— De jur-împrejur totul e în părăsire. Buruieni cresc printre şinele ruginite: un câmp stufos unde cresc de-a valma lucerna sălbatică, ciulinii şi brânduşele. Pe margine, un stâlp de semnalizare pe jumătate distrus, un felinar cu geamul spart, pe care nimeni nu-l mai aprinde. De ce l-ar mai aprinde? Drumul e fără ieşire. Uneori se rătăceşte pe acolo câte-o locomotivă singuratică; câte-un vagon dezlegat e adus cu sila, un altul, uzat de timp, rămâne acolo imobilizat luni sau ani de zile. Pe acoperişul său putred o pasăre şi-a construit cuibul şi-şi hrăneşte puii; iarba creşte între taluzuri, un fir tânăr răsare mai puternic pe-alocuri. Deasupra panglicii roşietice a şinelor, un semafor strâmb îşi pleacă braţele şi binecuvântează părăsirea în care e lăsată această epavă.

Vocea feroviarului se frânse. Profesorul îi bănui emoţia; lirismul descrierii îl surprinse şi-l mişcă. De unde venea nota aceea de melancolie?

— Am simţit, spuse el după o pauză, poezia acestei linii moarte, dar nu pot să-mi explic cum de-a putut atmosfera asta a sa să producă fenomenele pe care le-aţi citat adineauri.

— O adâncă nostalgie emană din această poezie, explică cocoşatul, nostalgie a orizonturilor infinite, al căror acces e barat de câte un taluz, astupat de scânduri bătute de-a lungul rambleului. La doi paşi mai încolo, trenurile se întrec în viteză, maşinile zboară spre o lume vastă şi frumoasă, iar aci, obstacolul de netrecut, acoperit de buruieni. Atunci, te simţi lezat, mă înţelegi? Dispreţul se naşte din

imposibilitatea de a-ţi vedea dorinţele împlinite, creşte până când forţa sa depăşeşte realitatea fericită… şi privilegiată. Aceste forţe ascunse care se acumulează de ani şi ani de zile, cine ştie dacă nu vor exploda într-o zi? Ele vor depăşi atunci viaţa cotidiană şi vor împlini un destin mai frumos şi mai nobil decât acesta de aici. Vor tinde dincolo de ea…

— Şi se poate şti unde se afla această linie? Căci presupun că vă gândiţi la o linie anume?

— Hm, surâse el, depinde. Cine ştie, s-ar putea eventual descoperi peste tot asemenea căi misterioase. Trebuie să ştii să le cauţi, să le iei urma, să le urmezi. Până acum unul singur a reuşit…

Se întrerupe şi-l fixă pe profesor cu ochii săi violeţi, opalescenţi şi adânci.

— Şi cine e? întrebă celălalt maşinal.

— Conductorul Wior, încheie cu înflăcărare feroviarul, pe vremuri savant, gânditor, filosof, zvârlit printr-o întâmplare a sorţii în mijlocul liniei uitate şi dispreţuite, paznic al ei de bunăvoie, un fanatic când se află printre oameni…

Se ridicară ca să ajungă la ieşire. Ryszpans îi întinse mâna.

— Bine, spuse el hotărât.

Uşa se dădu la o parte şi ieşiră pe culoar.

— Pe curând, spuse cocoşatul luându-şi rămas bun, mă duc în căutarea altor adepţi. Mai am trei vagoane de străbătut.

Şi dispăru pe uşa platformei.

Gânditor, profesorul se apropie de fereastră şi-şi aprinse o ţigară.

Afară se întuneca. Pătratele luminoase şi drepte ale ferestrelor luminau rambleul cu reflexele lor iuţi şi intermitente. Trenul străbătea câmpuri pustii şi păşuni.

Un bărbat se apropie de profesor să-i ceară foc. Ryszpans scutură scrumul ţigării sale şi i-o întinse politicos necunoscutului:

— Mulţumesc. Inginer Znieslawski, se prezentă el.

Înfiripară o discuţie.

— N-aţi remarcat cum trenul s-a golit brusc? întrebă inginerul. Culoarul e complet pustiu. Am aruncat o privire în două compartimente şi am constatat cu plăcere că e loc berechet.

— Aş fi curios să ştiu, răspunse Ryszpans, dacă e tot aşa şi la celelalte clase.

— Am putea să vedem!

Străbătură toate vagoanele. Peste tot numeroşi călători părăsiseră trenul.

— E ciudat, observă profesorul, acum nicio jumătate de oră era o îmbulzeală îngrozitoare; iar în acest scurt răstimp trenul nu s-a oprit decât o singură dată.

Znieslawski era de aceeaşi părere.

— Într-adevăr, probabil că au coborât foarte mulţi atunci. E destul de curios, de vreme ce n-a fost decât o singură gară, şi aceea de mică importanţă.

Se aşezară pe-o bancheta din clasa a doua. Doi oameni vorbeau încet lângă fereastră. Surprinseră câteva frânturi de conversaţie.

— Închipuieşte-ţi, spunea unul dintre ei, cu o înfăţişare de birocrat, ceva îmi spune să părăsesc trenul ăsta.

— E bizar, răspunse celălalt, mie la fel. E o senzaţie idioată. Trebuia să fiu neapărat chiar azi la Zaszum, şi de aceea am luat trenul ăsta. Şi totuşi am să cobor în prima gară şi am să aştept trenul de dimineaţă. Ce plictiseală şi ce pierdere de timp!

— Voi face şi eu la fel, deşi nu-mi convine deloc. Am să fiu la birou cu câteva ore mai târziu. Dar n-aş putea să fac altfel. Nu-mi continui drumul cu trenul ăsta.

— Iertaţi-mă, se amestecă inginerul în discuţie. Ce vă sileşte să părăsiţi trenul în nişte condiţii atât de incomode?

— Nu ştiu, răspunse funcţionarul.

— Un sentiment nelămurit.

— Ca o poruncă lăuntrică, explică tovarăşul lui.

— Şi poate o frică surdă, inexplicabilă, sugeră Ryszpans, clipind niţeluş batjocoritor dintr-un ochi.

— Poate, răspunse calm călătorul, dar nu mi-e ruşine de asta. Sentimentul pe care-l încerc în acest moment e atât de neobişnuit, atât de *sui generis,* încât nu se potriveşte cu ceea ce numim de obicei frică.

Znieslawski îi aruncă o privire complice profesorului.

— Şi dacă noi am merge mai departe?

Un minut mai târziu se aflau într-un vagon de clasa a treia, aproape gol. Trei bărbaţi şi două femei stăteau acolo, în mijlocul fumului de ţigară. Una din ele, o burgheză drăguţă, îi spunea tovarăşei de călătorie:

— Doamna asta Zietulska e ciudată! Trebuia să vină cu mine la Zupnik, dar a coborât la jumătatea drumului, cu patru minute înainte

de sosire.

— N-a spus de ce? întrebă cealaltă.

— Ba da, dar nu cred să fi spus adevărul. Parcă i se făcuse deodată rău şi nu putea să călătorească mai departe cu trenul. Dumnezeu ştie ce mai e şi asta.

— Şi indivizii aceia care vorbeau cât îi ţinea gura că se duc la Gron mâine dimineaţă să asiste la o serbare, nu-i aşa că au coborât la Pytom? Chiar după ce-am trecut de Turon deveniseră mai tăcuţi, începuseră să se plimbe în lung şi-n lat pe culoar, şi pe urmă dintr-odată au dispărut. Să ştiţi, doamnă, că nici eu nu mă simt prea bine, am o senzaţie neobişnuită.

În vagonul următor cei doi bărbaţi găsiră o atmosferă de spaimă. Unii călători îşi coborau nervoşi pachetele din plasă, priveau nerăbdători pe fereastră, se înghesuiau spre ieşire.

— Ce dracu'? murmură Ryszpans, o societate aleasă, numai doamne şi domni eleganţi. De ce vor oamenii ăştia să coboare neapărat la staţia următoare? După câte ştiu, e-o localitate unde nu merge nimeni.

— Într-adevăr, întări inginerul, e Drobiczyn, o haltă izolată în plin câmp, departe de orice aglomeraţie. Se pare că nu e decât gara, poşta şi jandarmeria. Hm… e ciudat. Ce-or să facă acolo noaptea?

Se uită la ceas.

— E abia ora două noaptea.

— Hm, hm… dădu profesorul din cap. Îmi amintesc de concluziile curioase pe care un psiholog le-a tras din statisticile cu privire la pierderile suferite în catastrofele de cale ferată.

— Şi care erau acele concluzii?

— A dovedit că aceste pierderi sunt proporţional mult mai reduse decât s-ar putea presupune. După statistici, trenurile accidentate au fost întotdeauna mai puţin frecventate decât celelalte. În general, pasagerii coborâseră la timp sau renunţaseră la ideea de a lua trenul fatal; alţii fuseseră opriţi înainte de călătorie de un obstacol neprevăzut, iar alţii se îmbolnăviseră subit, unii chiar grav.

— Înţeleg, spuse Znieslawski. Totul depinde de gradul instinctului de conservare, puternic la unii, mai puţin accentuat la alţii. Aşadar dumneata crezi că tot ce vedem şi auzim aici poate fi explicat în acelaşi mod?

— Habar n-am. Doar că mi-a venit în minte analogia asta. Dar

chiar dacă s-ar produce un astfel de lucru, aş fi mulţumit că am avut ocazia să observ un asemenea fenomen. De fapt, ar fi trebuit să cobor la staţia precedentă, care era ţinta călătoriei mele. După cum vedeţi, merg mai departe – „din exces de zel" – pentru că aşa m-am hotărât.

— Frumos din partea dumneavoastră, îl aprobă inginerul, şi eu voi rămâne la post. Deşi, sunt silit s-o mărturisesc, de câtva timp sunt stăpânit de-un sentiment straniu: spaimă sau un fel de aşteptare înfrigurată. Sunteţi oare într-adevăr insensibil la asemenea semne prevestitoare?

— În sfârşit… nu… răspunse încet profesorul. Aveţi dreptate. E ceva în aer; aci nu suntem oameni absolut normali. Dar mă interesează evenimentele care vor urma.

— Atunci înseamnă că ne găsim amândoi în aceeaşi situaţie. Presupun, de altfel, că vom avea şi alţi tovarăşi de drum. Văd că influenţa lui Wior se manifestă din ce în ce mai puternic.

Faţa profesorului tresări:

— Îl cunoşti şi dumneata pe omul ăsta?

— Fireşte. Am simţit că te-a cucerit şi pe dumneata. Trăiască fraternitatea liniilor moarte!

Exclamaţia inginerului fu întreruptă de scrâşnetul frânelor. Trenul se opri într-o staţie. La lumina palidă a felinarelor se putea observa chipul mirat al impiegatului gării şi al mecanicului, în faţa unei afluenţe de călători neobişnuită la Dobriczyn.

— Domnule şef de gară, întrebă umil un bărbat elegant cu cilindru, am putea petrece noaptea undeva pe-aici?

— Pe jos într-o baracă, nu văd în altă parte unde, îi răspunse mecanicul.

— Va fi destul de greu să vă găzduim, dragă doamnă, îi explică şeful gării unei cucoane îmbrăcate într-un mantou de hermină. E nevoie de două ore pentru a ajunge în satul cel mai apropiat.

— Iisuse Hristoase! Am băgat-o pe mânecă! se văicărea o voce slabă de femeie.

— Daţi-i drumul! porunci impiegatul pierzându-şi răbdarea.

— Daţi-i drumul! Daţi-i drumul! repetau două voci nesigure.

Trenul se puse în mişcare. După ce staţia se şterse în noaptea ceţoasă, Znieslawski se aplecă pe fereastră şi-i arătă profesorului o mână de oameni strânşi pe terasament.

— Îi vezi pe cei din stânga, de lângă zid?

— Desigur, sunt conductorii trenului.

— Ha, ha, ha!… Domnule profesor, *tericulum in mora!* Şobolanii părăsesc corabia! Semn rău!

— Ha, ha, ha! râse şi profesorul. Un tren fără conductor! Corabia beată!

— Nu chiar aşa! îl linişti Znieslawski. Încă n-am ajuns până acolo. Ne mai rămân doi. Uitaţi-vă, unul din ei a închis chiar acum uşa de la un compartiment şi l-am văzut pe celălalt sărind pe scara vagonului în momentul plecării.

— Oameni de-ai lui Wior, explică Ryszpans. Aş vrea să ştiu câţi călători au mai rămas în tren.

Străbătură mai multe vagoane. Într-unul se afla un călugăr cu o faţă de ascet, cufundat în rugăciune, într-un altul, doi bărbaţi proaspăt bărbieriţi, se vedea că sunt actori. Câteva vagoane erau absolut goale. Nişte pasageri umblau nervoşi cu paşi mari pe culoarele vagoanelor de-a doua, cu valizele în mână; gesturile lor trădau o mare neliniște.

— Au vrut probabil să coboare la Drobiczyn, dar s-au răzgândit în ultimul moment, observă inginerul.

— Şi acum o regretă, conchise Ryszpans.

În clipa aceea feroviarul cel cocoşat apăru pe platformă, cu un zâmbet drăcesc pe buze. Era urmat de câţiva călători în şir indian. Trecând pe lângă profesor şi cel de lângă el, Wior îi salută ca pe nişte vechi prieteni.

— Recensământul s-a terminat. Veniţi după mine, vă rog.

La capătul culoarului se auzi un ţipăt de femeie. Aruncară o privire în partea aceea şi zăriră silueta unui bărbat dispărând pe uşa întredeschisă.

— A căzut sau a sărit? se întrebară câteva voci.

Drept răspuns, un alt pasager sări în gol, urmat de-un al treilea, iar după acesta alţii, excitaţi la culme, ca într-o evadare disperată.

— Au înnebunit? întrebă cineva din fundul unui compartiment. Să sari dintr-un tren în plină viteză! păi asta…

— Erau grăbiţi să pună piciorul pe pământ, ironiză inginerul.

Şi nedând mai multă importanţă, se întoarseră în compartimentul unde Wior intrase mai înainte. În afară de ei, se strânseseră acolo încă zece persoane, printre care cei doi conductori şi trei femei. Aşezaţi pe banchete, stăteau cu ochii ţintă la cocoşat, care se afla în mijlocul compartimentului.

— Doamnelor şi domnilor, începu el, ţintuindu-i cu privirea sa de iluminat, împreună cu mine suntem treisprezece. O cifră fatală! Nu… M-am înşelat, paisprezece cu mecanicul, dar el e unul din oamenii mei. Nu-i decât o mână de oameni, desigur, dar îmi ajunge…

Rosti ultimele cuvinte cu vocea pe jumătate, de parcă ar fi vorbit cu el însuşi şi pentru o clipă tăcu. De afara venea zgomotul roţilor lovind sacadat şinele.

— Doamnelor şi domnilor! continuă Wior. A venit clipa aceea unică, momentul când ţi se *realizează* o veche dorinţă. Trenul acesta e de pe-acum al nostru, avem asupra lui o putere absolută; toate elementele străine, duşmănoase sau indiferente au fost eliminate. Acum atmosfera liniei moarte şi puterea sa domnesc nestingherite. Peste câteva clipe această putere se va manifeista. Cine nu se simte îndeajuns pregătit, să se depărteze la timp. Curând va fi prea târziu. Le garantez că vor scăpa teferi fiecăruia din ei. Spaţiul e pustiu şi calea ne e deschisă. Aşadar? – aruncă o privire scrutătoare în jurul său – nimeni nu dă îndărăt?

În mijlocul unei tăceri religioase, se puteau auzi bătăile de inimă ale celor douăsprezece persoane aflate acolo.

Wior zâmbi triumfător.

— Totul merge bine. Fiecare rămâne aici din propria sa voinţă, fiecare răspunde pentru el în clipa asta.

Călătorii tăcură. Ochii lor neliniştiţi, arzând de febră, nu părăseau chipul feroviarului. Una din femei izbucni pe neaşteptate într-un râs isteric, care se opri sub privirea rece şi calmă a lui Wior. Acesta scoase din buzunar un carton pe care se afla un desen.

— Iată aici drumul nostru obişnuit – arătă cu degetul o linie dublă neagră – aici, la dreapta, punctul acesta mic, e Drobiczyn, de care am trecut; cel mai mare, de-aici, e Gron, staţie terminus a liniei. Dar nu vom mai ajunge acolo, e o ţintă care acum nu ne mai interesează.

Se întrerupse şi privi fix desenul. Un fior de groază scutură grupul. Cuvintele lui Wior cădeau grele ca plumbul topit.

— Iar aici, la stânga, arătă el pe hartă, iată o linie roşie. Vedeţi cum şerpuieşte, se îndepărtează din ce în ce mai mult de traseul principal? E cea care duce spre linia moartă. Pe asta o vom urma…

Tăcu din nou şi studie panglica însângerată. De afară venea un zgomot asurzitor. Trenul, dublându-şi viteza, înainta într-un ritm ameţitor. Feroviarul spunea:

— A sosit clipa. Fiecare să stea jos sau să se culce. Aşa… bun. (Aruncă o privire atentă asupra călătorilor, care, hipnotizaţi, se supuseră. Acum pot să încep. Atenţie! Într-un minut schimbăm direcţia!

Ţinând desenul în mâna dreaptă la înălţimea ochilor, îl fixa cu pupilele brusc mărite. Devenit ţeapăn ca o bucată de lemn, dădu drumul la carton şi rămase nemişcat, asemenea unei statui de gheaţă. Pe faţa lui încremenită, ochii holbaţi nu lăsau să li se vadă decât albul. Dintr-odată, la fel ca un automat, se îndreptă spre fereastră, sprijini piciorul de marginea ei, o încălecă şi corpul îi rămase suspendat în gol. Oscilă de câteva ori ca un magnet, înainte de-a rămâne nemişcat de-a lungul peretelui vagonului.

Deodată, cu zarvă infernală, vagoanele se dislocară, pereţii nimiciţi zburată în ţăndări, tuburile crăpară. Deasupra haosului de acoperise smulse, de bârne încălecate unele peste altele, de biele topite, de traverse dislocate, se auzi şuieratul disperat al locomotivei.

Pe urmă totul amuţi, se înfundă în pământ şi un murmur surd se înălţă de pretutindeni.

Şi mult timp încă murmurul acesta invadă lumea. Toţi arborii, toate cascadele intonară imnul acesta de groază. Apoi, şi el deveni din ce în ce mai surd, şi tăcerea amurgurilor învălui pământul. În spaţiile siderale mâini invizibile dădeau blând la o parte linţoliile cerului. Şi mâinile astea făceau să se ivească valuri liniştite; se năşteau în dimineţi calme şi, seara, îi legănau pe cei adormiţi cu mişcările lor armonioase.

Profesorul se trezi. Aruncă o privire semiconştientă în jurul său şi constată că se află într-un compartiment gol. Un sentiment nedefinit îl cuprinse: totul i se părea necunoscut, straniu, ca şi cum ar trebui să se obişnuiască din nou. Dar adaptarea i se părea lunga şi dificilă. Ar fi fost silit să-şi revizuiască toate concepţiile universului. Avea impresia că iese dintr-un lung tunel. Ştergându-şi ochii orbiţi de întuneric, dădu la o parte ceaţa care-i împiedica vederea. Abia atunci începu să-şi amintească.

În minte i se încălecau imaginile şterse a ceea ce se întâmplase înainte de eveniment. Un zgomot, o zarvă puternică, un fulger neaşteptat nimicindu-i toate percepţiile şi toată conştiinţa.

„Catastrofa", gândi el confuz.

Se privi cu atenţie, îşi trecu mâna peste faţă, peste frunte, nimic!

Nicio picătură de sânge, nicio durere.

— *Cogito, ergo sum*[2], trase el concluzia.

Vru să facă doi-trei paşi prin compartiment. Părăsind bancheta, ridică un picior şi rămase suspendat în aer, la câteva degete de sol.

— Ce dracu'! se miră el. Mi-am pierdut greutatea, sau ce? Mă simt uşor ca o pană.

Se ridică şi atinse plafonul vagonului.

— Dar ce s-a întâmplat cu ceilalţi? îşi aminti el coborând către uşa compartimentului vecin.

Când intră, îl zări pe inginer, care, plutind la fel prin aer la câţiva centimetri deasupra podelei, îi strânse călduros mâna.

— Salut, dragă domnule! Şi dumneata, după câte văd, eşti certat cu legile gravitaţiei.

— Ce să-i faci? oftă Ryszpans resemnat. Eşti cumva rănit?

— Nicidecum! îl asigură Znieslawski. Sunt sănătos şi teafăr şi mă simt ca un peşte în apă. Tocmai m-am trezit.

— Ciudată trezire! Aş fi curios să ştiu unde suntem.

— Şi eu. Am impresia că mergem cu o viteză ameţitoare.

Priviră pe fereastră. Nimic altceva decât vid. Un suflu rece venind dinafară te făcea să crezi că trenul îşi lua literalmente zborul, într-o dezlănţuire furioasă.

— E ciudat, observă Ryszpans. Nu văd absolut nimic. Vid în sus, vid în jos, vid în faţă.

— Ce senzaţie stranie! Ai zice că se luminează de zi, dar nu se zăreşte soarele, şi nici nori nu se văd.

— E ca şi cum am zbura prin spaţiu. Oare ce oră o fi?

Se uitară la ceas în acelaşi timp. Ochii lor constatară un fenomen identic.

— Imposibil de descifrat. Orele s-au transformat într-o curbă, neagră.

— Pe care arătătoarele rătăcesc într-o mişcare nesăbuită şi nelogică.

— Intervalele pătrund unul într-altul fără început şi fără sfârşit.

— Crepusculul timpului…

— Priveşte, strigă deodată Znieslawski arătând spre partea

---

[2] Cuget, deci exist (lb. lat.).

opusă a vagonului. Îl văd prin peretele despărţitor pe unul dintre ai noştri: călugărul-ascet, ţi-l aminteşti?

— Da. E un carmelit, fratele Iosif. Am stat de vorbă cu el. Dar ne-a zărit şi el: ne surâde şi ne face semne cu mâna. Ce fenomen paradoxal! Privim prin peretele ăsta de parcă ar fi de sticlă.

— Opacitatea corpurilor a dat faliment, trase concluzia inginerul.

— Se pare că aşa s-a întâmplat şi cu alte legi ale natunu răspunse Ryszpans trecând prin peretele care-i despărţea de compartimentul vecin.

— Aşa e, recunoscu Znieslawski, urmându-i exemplul.

Străbătură astfel mai multe vagoane şi-l găsiră pe fratele Iosif într-al treilea.

Carmelitul tocmai îşi isprăvea rugăciunea de dimineaţă; avea moralul ridicat şi era încântat să ne întâlnească.

— Domnul a vrut! spuse el ridicând spre cer ochii absorbiţi de atâta contemplare. Trecem prin clipe nemaipomenite. Iată-ne pe toţi din nou treji ca prin minune. Slavă celui Veşnic! Haideţi să fim la un loc şi cu ceilalţi fraţi.

— Suntem aproape de voi.

Se auziră câteva voci. Zece forme omeneşti străbătură pereţii şi veniră în jurul lor. Erau oameni de toate condiţiile: printre ei se afla şi mecanicul trenului şi trei femei. Toate privirile căutau inconştient pe cineva, toţi simţeau instinctiv absenţa unuia din ai lor.

— Suntem treisprezece, constată un tânăr subţire cu trăsături puternice. Nu-l văd pe maestrul Wior.

— Maestrul Wior nu va veni, spuse visător fratele Iosif. Nu-l căutaţi aici. Căutaţi-l mai adânc, fraţii mei, cercetaţi-vă sufletele. Poate îl veţi găsi acolo.

Tăcură. Înţeleseseră. O pace senină coborî în ei. Sufletele lor îşi vorbeau.

— Fraţilor, începu călugărul. Corpurile ne-au fost date pentru un anume timp: curând, poate, va trebui să le părăsim. O să ne despărţim. Fiecare va merge în direcţia lui, acolo unde îl va purta destinul înscris de secole în cartea cea mare. Fiecare îşi va urma propria sa cale, aceea care-i fusese pregătită de partea cealaltă. Şi iată că nişte suflete, fraţilor, ne aşteaptă. Înainte de a ne despărţi, mai ascultaţi pentru ultima oară vocea planetei noastre. Cuvintele pe care

vi le voi citi au fost scrise acum zece zile, după măsura timpului terestru.

Desfăcu foile foşnitoare ale unui ziar şi începu cu o voce profundă şi pătrunzătoare:

„*Misterioasă catastrofă de cale ferată.*

Varşovia, 15 noiembrie 1950. Un straniu accident, ale cărui cauze n-au putut fi lămurite până acum, a avut loc în noaptea de 14 spre 15 noiembrie, pe linia Zalesnia-Gron. E vorba de trenul de persoane nr. 20. Accidentul s-a produs între orele două şi trei noaptea. Catastrofa a fost precedată de unele fenomene neobişnuite. Majoritatea călătorilor, ca şi cum ar fi presimţit pericolul, şi-au întrerupt călătoria, coborând în staţiile dinaintea locului fatal, deşi intenţionau să meargă mai departe. Interogaţi de comisia de anchetă asupra cauzeilor acestor abandonuri, au răspuns într-un mod evaziv, ca şi cum n-ar fi vrut să trădeze motivele purtării lor atât de ciudate. E semnificativ, pe de altă parte, că la Drobiczyn mai mulţi funcţionari ai căilor ferate, atunci de serviciu, au părăsit şi ei trenul, preferând astfel să rişte pedepse severe *şi* chiar pierderea slujbei. Numai trei oameni din întreg personalul rămăseseră la post. De la Drobiczyn trenul mergea aproape gol. Câţiva călători nehotărâţi, care şi-au reluat locurile în ultimul moment, le-au părăsit sărind în plină viteză şi au căzut în câmp. Oamenii aceştia au scăpat în mod miraculos cu viaţă. Întorşi la Drobiczyn pe jos, ei au fost martorii ultimelor clipe ale trenului fatal, exact înaintea catastrofei care probabil s-a produs câteva minute mai tiârziu.

Către ora cinci dimineaţa a venit primul semnal de alarmă de la postul de pază a barierei Zola, post situat la cinci kilometri după Drobiczyn. Şeful gării urcă pe o locomotivă fără vagoane şi ajunse o jumătate de oră mai târziu la locul accidentului, unde se şi afla comisia de anchetă venită din Rakwa.

Un straniu spectacol li se înfăţişă celor care priveau. În plin câmp, la câteva sute de metri în spatele casei paznicului de barieră, trenul căruia i se întâmplase accidentul era ridicat pe şine; ultimele două vagoane păreau intacte, pe urmă venea un gol cât lungimea a trei vagoane, urmat de două vagoane în stare de funcţionare, legate cu lanţuri. Apoi încă un interval, vagonul-furgonet, tenderul, iar locomotiva lipsă. Pe şine, pe platforme, pe scări, nicio dâră de sânge,

niciun rănit şi niciun mort. Înăuntrul vagoanelor era complet pustiu, n-a fost găsit nici măcar un singur cadavru, nu s-a constatat nici cea mai mică stricăciune.

Raportul comisiei de anchetă a fost trimis direcţiei. Afacerea se arată a fi foarte misterioasă şi autorităţile nu speră s-o lămurească prea curând".

Carmelitul tăcu câteva clipe; puse jurnalul deoparte şi începu să citească un altul.

„Senzaţionale dezvăluiri şi amănunte asupra catastrofei din 15 noiembrie.

Varşovia, 25 noiembrie 1950. Până acum nu s-a putut rezolva enigma misterioaselor evenimente care s-au petrecut pe calea ferată din spatele Drobkzynului în ziua de 15 a.c. Dimpotrivă, ele devin din în ce mai tenebroase şi numeroasele fapte inexplicabile fac ancheta şi mai dificilă.

Ziua de astăzi a adus noi şi extraordinare amănunte, care, în loc să facă lumină, întunecă şi mai tare lucrurile, dând naştere la tot felul de comentarii. Iată ultimele ştiri pe care ni le aduc telegramele provenite din surse demne de încredere.

Ni se anunţă, în dimineaţa aceasta, că vagoanele trenului nr. 20, vagoane a căror dispariţie a fost semnalată cu prilejul catastrofei de acum zece zile, au apărut la locul accidentului. E curios faptul că aceste vagoane nu sunt grupate, ci se intercalează în spaţiile goale constatate în ziua de 15 a.c. Locomotiva, în perfectă stare de funcţionare, şi-a reluat locul în faţa tenderului. La început, feroviarii, înspăimântaţi de această apariţie bruscă, nu îndrăzneau să se apropie de vagoane, privindu-le ca pe nişte fantome sau rod al imaginaţiei lor. Până la urmă, dat fiind că vagoanele nu păreau că vor să dispară, şi-au luat inima în dinţi şi-au intrat înăuntru.

Acolo îi aştepta un spectacol îngrozitor. Într-unul din compartimente se aflau cadavrele a treisprezece persoane, lungite sau aşezate pe banchete. N-a fost posibilă până acum determinarea cauzei morţii. Corpurile acestor nenorociţi nu prezintă răni vizibile, nici leziuni interioare. Nu s-a putut descoperi nici cea mai mică urmă de strangulare sau otrăvire. S-a putut stabili identitatea a şase dintre nefericiţii călători: a fratelui Zygwulski, de la mănăstirea Părinţilor

Carmeliţi, autor al unor remarcabile Tratate de mistică; a profesorului Ryszpans, celebru psiholog; a inginerului Znieslawiski, inventator cunoscut; a mecanicului de tren Stwosz şi a doi controlori. Până în prezent nu se cunosc numele celorlalte victime.

Ştirea acestei catastrofe rămasă neexplicată a făcut înconjurul ţării cu iuţeala fulgerului; pretutindeni a produs tulburare. În presă au apărut numeroase comentarii şi încercări de explicare, câteodată foarte pertinente. S-au ridicat voci pentru a protesta împotriva denumirii de «catastrofă feroviară» dată evenimentului, socotind această definiţie drept simplistă şi eronată.

Societatea de studii psihice proiectează, se pare, zilele acestea, o serie de conferinţe, ţinute de eminenţi psihologi şi psihiatri.

Ne aflăm de data asta în faţa unei probleme care va da de furcă mult timp ştiinţei, deschizându-i orizonturi noi rămase necunoscute până acum".

Fratele Iosif îşi isprăvi lectura şi se adresă celor din jurul său într-o ultimă suflare:

— Fraţilor! Clipa despărţirii a venit. Încă de pe-acum corpurile noastre se dizolvă.

— Am trecut peste graniţa dintre viaţă şi moarte, se auzi vocea profesorului ca un ecou îndepărtat.

— Pentru a pătrunde într-o realitate superioară.

Pereţii începeau să se evapore, să dispară. Acoperişurile se desprindeau ca nişte văluri uşoare. Spiralele conductelor, ţevile, bielele, arcadele podurilor se răspândeau în azur pentru a nu se mai întoarce.

Corpurile transparente ale călătorilor se destrămau în fâşii, se volatilizau.

— Adio, fraţilor, adio!

Glasurile lor muribunde dispărură, mute, în acel dincolo al spaţiilor interstelare.